

Derleme / Review Article

Yaşlı ayrımcılığı ve hemşirelik bakımına yansımaları

Ageism and reflections of nursing care

Enes Bulut, Dilek Çilingir

ÖZET

Yaşlı ayrımcılığı, bir kişiye yalnızca yaşı nedeniyle gösterilen farklı tavır, önyargı, davranış ve eylemleri içinde barındıran çok boyutlu bir terim olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı ayrımcılığı olumlu ve olumsuz tutumları içermektedir. Yaşlıların bilgili, tecrübe sahibi ve sevecen olarak görülmesi olumlu tutumlar ve bağımlı ve çirkin olarak görülmesi ise olumsuz tutumlar arasında yer almaktadır. Toplumda yaşlı ayrımcılığının gelişmesinde ölüme karşı duyulan korku; gençliğe, bedensel güzelliğe, cinselliğe, ekonomik verimliliğe ve üreticiliğe verilen önem rol oynamaktadır. Toplumda yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlar, en sık çalışma ve aile yaşamında, sosyal ve cinsel yaşamda ve sağlık hizmetlerinde görülmektedir. Sağlık hizmetleri verilirken yaşlı bireylerin en fazla etkileşimde bulunduğu sağlık personeli hemşirelerdir. Bu nedenle de hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları, hasta bakımına yön veren ve bakım kalitesini etkileyen önemli bir etmeni oluşturmaktadır.

ABSTRACT

Ageism is defined as a multidimensional term which involves different manners, prejudices, behaviors and actions towards elderly only for their ages. Ageism involves positive and negative attitudes. It is seen that being knowledgeable, experienced and caring as positive attitudes and being in need and ugly are seen as negative attitudes. Fear of death; caring youth, physical beauty, sexuality, economical efficiency and productivity play an important role in ageism in society. The attitudes towards ageism in society are seen mostly work and home life, social and sex life and in health services. Nurses are health staffs who have the maximum interaction with elderly while providing health services. Therefore the attitudes of nurses towards ageism are one of the most important factors which effect patient care and health care quality.

Hemşirelik, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.

Yazışma Adresi/Address for correspondence:

Enes Bulut,
Hemşirelik, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.
enesbulut@ktu.edu.tr

Anahtar Kelimeler:

Hemşire, hemşirelik bakımı, tutum, yaşlı, yaşlı ayrımcılığı

Key Words:

Nurse, nursing care, attitude, elderly, ageism

Gönderme Tarihi/Received Date:

27.01.2016

Kabul Tarihi/Accepted Date:

29.03.2016

Yayınlanma Tarihi/Published Online:

02.08.2016

GİRİŞ

Yaşlanma bütün canlılarda meydana gelen, fonksiyonlarda gerilemeye neden olan, kalıtsal ve çevresel etmenlerden etkilenen ve döllenmeden başlayıp yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreçtir (1,2). Bu süreçte bireylerde hastalıklardan bağımsız olarak fizyolojik, psikolojik, bilişsel, emosyonel ve sosyal yönden değişiklikler görülebilmekte, sosyal ilişkilerde azalma, fiziksel ve ruhsal bazı işlevlerde kayıplar meydana gelebilmektedir (1-3). Yaşlılık dönemi, örgütler tarafından farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre, kronolojik açıdan 65 yaş ve üzeri yaşlılık olarak kabul edilirken; bu sınır Birleşmiş Milletlere (BM) göre 60 yaştır (4).

Günümüzde sağlık hizmetleri gelişmiş, erken tanı ve tedavi yöntemlerinin uygulanabilirliği artmış, beslenme koşulları iyileştirilmiş ve temel halk sağlığı hizmetleri artmıştır. Bunun sonucu olarak ortalama yaşam süresi ve yaşlı nüfus oranı artmaktadır (5-7). Yaşlı

nüfus oranına bakıldığında, 2013 yılında tüm dünya nüfusunun %12'sini kapsayan yaşlıların 2025 yılında %15 ve 2100 yılında %30'luk bir alanı kapsayacağı öngörülmektedir (8). Ülkemizdeki durum dünya geneliyle paralellik göstermektedir. Yaşlı nüfus oranı 2014'de %8 iken bu oranın 2023'de %10,2'ye, 2050'de %20,8'e çıkacağı ve ülkemizin "çok yaşlı" nüfuslu ülkeler arasında yer alacağı tahmin edilmektedir. (9).

Yaşlı nüfusun artması ile birlikte toplumlarda yaşlılar için barınma, yeterli gelir elde etme, sağlık harcamalarının karşılanması ve iş olanakları gibi konularda sorun yaşanmaya başlamaktadır. Ayrıca yaşlıların başkalarına bağımlılıklarının artması sonucu, bireylerde fiziksel, psikolojik ve ekonomik problemler ortaya çıkmaktadır. Tüm bunların sonucu olarak toplumların yaşlılığa bakış açısı değişmektedir. Değişen bakış açısı, yaşlılarla etkileşim içinde bulunulan tüm süreçlerde tutum ve davranışlara yansımaktadır. Bu durumda karşımıza yaşlı ayrımcılığı çıkmaktadır (2).

YAŞLI AYRIMCILIĞI

İlk defa 1969 yılında Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü başkanı Robert Butler tarafından tanımlanan “Yaşlı Ayrımcılığı”na ilişkin birçok tanım yer almaktadır. Robert Butler yaşlı ayrımcılığını; “yaşlı insanlara yönelik bir ayrımcılık, ırk ayrımcılığı ve cinsiyet ayrımcılığı gibi eyleme dönüşebilen bir ideoloji türü” olarak tanımlarken (10,11), Vefikuluçay “bir kişiye yalnızca yaşı nedeniyle gösterilen farklı tavır, önyargı, davranış ve eylemleri içinde barındıran çok boyutlu bir terim” olarak tanımlamıştır (2). Ancak günümüzde en sık kullanılan Palmore tarafından yapılan tanımdır. Palmore yaşlı ayrımcılığını “ileri yaştaki bireylere yönelik önyargıyı, tutum ve davranışlar aracılığı ile ifade eden bir terim” olarak tanımlamıştır (12).

Bireylerde yaşlılara karşı olumlu ve olumsuz tutumlar bulunabilmektedir. Yaşlı ayrımcılığı, bu olumlu ve olumsuz tutumların tümü içermektedir. Bireylerin yaşlıları bilgi-tecrübe sahibi, sevecen ve özgür bireyler olarak görmeleri yaşlılara karşı olumlu tutumlar sergilediğini göstermektedir. Yaşlıların hasta, bağımlı ve çirkin olarak görülmesi ise olumsuz tutumlar arasında yer almaktadır (13,14). Yaşlı ayrımcılığının toplumda ortaya çıkmasında rol oynayan çeşitli etmenler bulunmaktadır. Bu etmenler şu şekilde sıralanmaktadır (1,2,13,14).

- *Ölüme Karşı Duyulan Korku:* İnsanlığın doğası gereği tüm insanlar doğar, büyür, gelişir ve en sonunda ölür. Ölüm, yaşam döngüsünün en son kısmında yer alan, yaşamın bir parçasıdır. Ancak ölüm çoğu kez yaşam döngüsünün dışında tutulmaktadır. Ayrıca yaşlılık ölümle aynı anlamda ifade edilmektedir. Bu nedenle genç ve orta yaştaki bireylerin ölüme ilişkin korkuları yaşlı ayrımcılığı olarak karşımıza çıkabilmektedir (1,2,13-16).

- *Gençliğe, Bedensel Güzelliğe ve Cinselliğe Verilen Önem:* Kitle iletişim araçlarından biri olan medyada yaşamın her alanında gençlik, dinamizm, üreticilik gibi değerler ve genç imajlar teşvik edilmektedir (17). Bunun yanında yaşlılık; zavallı, aciz, cinsellikten soyutlanmış, beklentisiz ve kendine yüklenen ebeveyn rolünün getirdiği sorumluluk altında ezilen bir kimlik olarak sunulmaktadır (13). Bu nedenle de fiziksel görünüme ve gençliğe önem veren toplumlarda gençlik el üstünde tutulurken yaşlılar dışlanmakta ve ezilmektedirler (1,2,13,15).

- *Ekonomik Verimliliğe ve Üreticiliğe Verilen Önem:* Çocukluk ve yaşlılık yaşamın başlangıç ve bitiş noktaları olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden iki dönem birbirinin tersi gibi görülebilmektedir. Ancak çocukluk ve yaşlılık dönemlerinin ortak noktaları bulunmaktadır. Hem çocukluk hem de yaşlılık döneminde üreticilik

ve ekonomik verimlilik yoktur. Ayrıca, çocukların ve yaşlıların bakımı orta yaş grubundaki bireyler tarafından sağlanmaktadır. Ancak çocuklar ileri yıllara yapılan bir yatırım olarak görülmekte iken yaşlılar hem günümüzde hem de ilerleyen yıllarda ekonomik verimliliğini kaybettiği için yük olarak görülmektedir. Bu nedenle de yaşlı bireyler toplumda ayrımcılığa uğrayabilmektedirler (1,2,14,15,18-20).

Toplumda Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumların Görüldüğü Alanlar

Yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlar, yaşamın her alanında karşımıza çıkabilmekte iken; en fazla çalışma ve aile yaşamında, sosyal ve cinsel yaşamda ve sağlık hizmetlerinde görülmektedir (1,2,10,13).

- *Çalışma Yaşamında Yaşlı Ayrımcılığı:* Yaşlıların gençlere göre yavaş ve yetersiz olduğunun düşünülmesi, işverenlerin yaşlıları çalıştırmak istememesi, deneyim sahibi ve yüksek ücret alan yaşlıların yerine düşük ücrete çalışan gençlerin tercih edilmesi çalışma yaşamında yaşlılara yapılan ayrımcılıklar arasında yer almaktadır (2). Yaşlı bireylerin iş hayatında üretkenliklerinin azaldığı düşünülmekte ve emekli edilmektedirler. İşe eleman alımında ve terfi konusunda gençlere öncelik verilmektedir (21,22). Yapılan bir çalışmada (23), işe eleman alımında aynı özelliklerde olan adaylardan yalnızca yaşı nedeniyle farklı davranışlara maruz kalanların olduğu tespit edilmiştir. Oysaki yaşlı bireylerin iş kazası yapma, işe gelmeme ve iş değiştirme gibi durumların gençlere oranla daha az olduğu belirtilmektedir (14).

- *Aile Yaşamında Yaşlı Ayrımcılığı:* Aile, yaşlılar için en önemli destek birimidir. Ancak günümüzde endüstrileşme, çağdaş yaşam ve teknolojik gelişmeler gibi durumlar aile yapılarında değişikliklere neden olmaktadır. Geniş ailelerin yerini çekirdek aileler almaya başlamıştır. Aile yapılarının değişmesiyle yaşlı bireyin aile içindeki rolü de değişmiştir (24,25). Ekonomik gücünü kaybetmiş yaşlılar ailenin diğer üyeleri tarafından yük olarak görülmektedir (18). Ekonomik gücü yerinde olan yaşlı bireylerde ise yaşlılığın parasının nasıl kullanacağına çocukları karar vermekte ve çoğunlukla yaşlıların bireysel harcama yapmasına izin verilmemektedir (26).

- *Sosyal Yaşamda Yaşlı Ayrımcılığı:* Yaşlılar, genel olarak içine kapanan ve yalnız yaşamayı seven bireyler olarak düşünülmektedir (27,28). Ayrıca yaşlıların eskiye bağlı kaldıkları ve yeniliklere uyum sağlayamadıkları savunulmaktadır. Bu düşünce yaşlılarla olan iletişimi olumsuz etkilemekte ve yaşlı bireyin kendisini yalnız hissetmesine neden olabilmektedir (2). Literatürde bu düşüncelerin aksine yaşlıların yakın çevresindekilerle

birlikte zaman geçirmeyi istedikleri ve geçmişten beri edindikleri deneyimlerle yeniliklere daha iyi uyum sağladıkları belirtilmektedir (10,14).

- **Cinsel Yaşamda Yaşlı Ayrımcılığı:** Toplumlarda cinsel yaşam daha çok gençlikle ilişkilendirilmekte ve yaşlılık döneminde olmaması gerektiği düşünülmektedir (29). Bununla birlikte yaşlı bireylerin evlenmeleri doğru bulunmamaktadır. Bu nedenle de yaşlılar cinsel isteklerinden dolayı utanmakta ve suçluluk hissi taşımaktadır (30). Literatürde cinsel yaşamın yaşlı bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, yaşlılık döneminde iş stresi ve çocuk bakımı sorumluluklarının az olması ve boş zamanların fazla olması cinsel yaşamın yaşlılık döneminde daha verimli olmasını sağladığı vurgulanmaktadır (2).

- **Sağlık Hizmetlerinde Yaşlı Ayrımcılığı:** Yaşlılar, sağlık problemlerinin artması nedeni ile sağlık hizmeti almak için sağlık kurumlarına başvurmaktadır. Sağlık hizmetleri aralarında hekim, hemşire, fizyoterapist, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve diyetisyen gibi birçok sağlık çalışanının bulunduğu ekip ile verilmektedir. Sağlık çalışanlarının yaşlılara yönelik tutumları yaşlı bireylere verilen sağlık hizmetinin gidişatını etkileyen önemli etmenlerden birisidir (2). Toplumda yaşlıların yaşadığı sağlık sorunlarının yaşlılığın normal süreci içinde olduğunun düşünülmesi, yaşlı bireylere etkili tedavinin yapılmamasına neden olabilmektedir. Ayrıca sağlık personelinin, yaşlıların kronik hastalıklarını tedavi etmek yerine gençlerin akut hastalıklarını tedavi etmek için gayret etmeyi tercih ettikleri bildirilmektedir (13). Yaşlılara yönelik ön yargılar, sağlık hizmetlerine şu şekilde yansıyabilmektedir:

- Sağlık personelleri, yaşlı bakımı ile ilgili yeterli eğitim almamaktadır.
- Yaşlı bireylere, genç bireylere göre daha az koruyucu bakım hizmeti verilmektedir.
- Yaşlı bireylerin sağlık taramaları daha az yapılmaktadır.
- Yaşlı insanlar için tedavi girişimleri aksatılmaktadır.
- Sağlık personeli, yaşlı bireylerin anlama ve öğrenme güçlükleri olduğunu düşünerek bilgilendirme yapmamaktadır.
- Yaşlı bireylerin öyküleri tanı aşamasında yakınlarından alınmakta ve sağlık durumu hakkında yaşlı birey yerine yakınlarına bilgi verilmektedir (2,10,13,19).

Sağlık bakım hizmetleri sürecinde bireylerin en fazla etkileşim içinde bulunduğu grup hemşirelerdir (31,32). Hemşirelerin yaşlı bireylerle ilgili rol ve sorumlulukları, 1992 yılında Uluslararası Hemşireler Birliği (International Council of Nurses; ICN) tarafından

tanımlanmıştır. Tanımlamaya göre, hemşirelerin yaşlılara karşı sorumlulukları arasında yaşlı bireyin bağımsızlığını sürdürmesine yardımcı olma, yaşam kalitesini yükseltme, yaşlının kendi bakımını sürdürmesini destekleme, kronik hastalıkların görülme sıklığını azaltma ve yaşlanma sonucu görülen fonksiyon kayıplarını en aza indirme yer almaktadır. Hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları, ICN tarafından tanımlanmış olan rol ve sorumlulukların gerçekleştirilmesini etkileyen etmenler arasındadır (15).

Hemşirelerin yaşlılara yönelik olumlu tutumlar geliştirmesi için;

- Hemşirelik eğitim programları içinde yaşlılık ve yaşlanma sürecine ilişkin bilgiler yer almalı,
- Hemşireler yaşlılık ve yaşlanma sürecine ilişkin kurs, seminer ve sertifika programlarına katılmaları için desteklenmeli,
- Mezuniyet sonrası eğitim programlarında geriatri hemşireliğine ilişkin konulara yer verilmeli,
- Yaşlı bireye bakım veren hemşirenin rol ve sorumlulukları yazılı protokollerle belirlenmelidir (33).

Aile yaşamında ve toplumda yaşlı bireylere karşı sergilenen olumsuz tutumların kaldırılmasında hemşirelerin gerçekleştirmesi gereken bazı uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalardan biri, aile üyelerine ve topluma yaşlılığın doğal bir süreç olduğu ve bu dönemde ortaya çıkabilen değişiklikler konusunda eğitim verilmesidir. Yapılan bu eğitimlerin sonucunda bireylerin yaşlılık sürecinde görülen değişiklikleri daha iyi anlayabileceği ve yaşlı bireylere karşı daha olumlu tutumlara sahip olabileceği düşünülmektedir (34).

Hemşirelerin yapması gereken diğer bir uygulama ise, bakım hizmetleri sürecine yaşlı birey ile ailenin diğer üyelerini de dâhil etmektir. Bu şekilde yaşlı birey, kendisiyle ilgili karar alınmasında söz sahibi olduğunu düşünebilecek ve bakıma katılan aile üyeleri de yaşlı bireyin bakımında yeterli olduklarını hissederek işe yaramış olma duygusu ile daha olumlu tutumlar sergileyebilecektir. Bunların yanında, bakımı evde sağlanan yaşlı bireylerin bakım verici aile üyeleriyle sürekli iletişimde bulunarak karşılaştıkları sorunların çözülmesi ve psikolojik danışmanlık yapılması aile üyelerinin yaşlı bireyle daha az sorun yaşamalarını ve bunun sonucu olarak yaşlı bireylere karşı olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlayabilecektir (10,35).

SONUÇ

Günümüzde sağlık hizmetleri, erken tanı ve tedavi yöntemleri ve beslenme alanlarındaki gelişmelerle birlikte insanların ortalama yaşam süreleri ve

dolayısıyla yaşlı nüfus oranı artış göstermektedir. Yaşlı nüfus oranının artışı ile yaşlılığa ilişkin sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum toplumlarda yaşlılara ve yaşlılığa bakış açısını etkilemektedir. Yaşlılık kaçınılması gereken, hiç yaşanmaması gereken bir dönem olarak görülebilmektedir. Bu tür düşünceler yaşlılarla etkileşim içinde olunabilen tüm alanlarda yaşlılara karşı sergilenen davranışları etkilemektedir. Sağlık hizmetleri, yaşlılara karşı tutumlarımızın önem taşıdığı önemli alanlardan birisidir. Bu alanda yaşlı bireylerle en sık etkileşim içinde olan grup ise hemşirelerdir. Sık etkileşim sonucunda hemşirelerde yaşlı bireylere karşı olumlu ya da olumsuz tutumlar gelişebilecektir. Olumlu tutumlar yaşlı bireye verilen sağlık bakım kalitesini artırıp yaşam kalitesini yükseltecektir. Ancak hemşirelerin olumsuz tutumlara sahip olması sağlık açısından kötü durumda olan yaşlının bakım kalitesinin daha da düşmesine neden olacaktır. Bu nedenle de hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları, hasta bakımına yön veren ve bakım kalitesini etkileyen önemli bir etmeni oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

- Göçer Ş. Hacılar ilçe merkezinde yaşlılarla yaşayan bireylerin yaşlılık ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kayseri, 2012.
- Vefikuluçay D. Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Programı, Ankara, 2008.
- Ünal D, Soyuer F, Elmalı F. Evaluation of the attitudes of the geriatric care center workers towards elderly patients. *Kafkas J of Med Sci*. 2012; 2(3): 115-20.
- İçli G. Yaşlılar ve Yetişkin Çocuklar. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. 2008; 1: 29-38.
- Vefikuluçay D, Terzioğlu F. Development and psychometric evaluation of ageism attitude scale among the university students. *Turkish J of Geriatrics*. 2011; 14(3): 259-68.
- Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 2010; 3(2): 36-53.
- Bongaarts J. How long will we live? *Popul and Dev Rev*. 2006; 32(4): 605-28.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2013). World population prospects: the 2012 revision, highlights and advance tables. Working paper No. ESA/P/WP. 228.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). 2014. Demografik göstergeler. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. [Erişim tarihi: 05.06.2015].
- Akdemir N, Çınar Fİ, Görgülü Ü. Yaşlıların algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi*. 2007; 10(4): 215-22.
- Shelia M, Kristopher I, Lauren E. Ageism and risk-taking in young adults: evidence for a link between death anxiety and ageism. *Death Studies*. 2011; 35(8): 751-63.
- Palmore EB. Ageism: negative and positive. Eds: Joachim J, Gold H, Borger S. In: Springer Publishing Company. 2nd edition. New York; 1999. p.3-46.
- Özdemir N. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Yüksek Lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Bölümü, Ankara, 2009.
- Çilingiroğlu N, Demirel S. Aging and ageism. *Türk Geriatri Dergisi*. 2004; 7(4): 225-30.
- Vefikuluçay D, Terzioğlu F. Ageism and nursing: review. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*. 2010; 2(2): 137-44.
- Liu Y, Norman IJ, While AE. 2013. Nurses' attitudes towards older people: a systematic review. *Int J of Nurs Stud*. doi:/10.1016/j.ijnurstu.2012.11.021. [Erişim tarihi: 24.12.2015].
- Woolf LM . 2009. Ageism. <http://www.webster.edu/~woolfm/ageism.html>. [Erişim tarihi: 11.03.2015].
- Macnicol J. Age discrimination: an historical and contemporary analysis. Ed: Macnicol J. In: Cambridge: University Press, Cambridge, UK; 2006.p. 3-48.
- Dozois E. 2006. Ageism: A review of the literature. <http://www.calgaryhealthregion.ca/programs/aging/pdf>. [Erişim tarihi: 22.01.2015].
- McConatha JT, Schnell F, Volkwein K, Riley L, Leach E. Attitudes towards aging: A comparative analysis of young adults from The United States and Germany. *Int J of Aging and Hum Dev*. 2003; 51(3): 206-17.
- Duncan C, Loretto W. Never the right age? Gender and age-based discrimination in employment. *Gender, Work and Organization*. 2004; 11(1): 95-115.
- Dennis H. Evolution of the link between business and aging. *Generations*. 2004; 28(4): 8-14.
- Baybora D. Çalışma yaşamında yaş ayrımcılığı ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaş ayrımcılığı düzenlemesi üzerine. *Çalışma ve Toplum*. 2010; 1: 33-58.
- Akın G . Her yönüyle yaşlılık. Palme Yayıncılık. Birinci baskı. Ankara; 2006.s.43-146.
- Öztek Z, Kubilay G. Toplum sağlığı hemşireliği. Palme Yayıncılık. Üçüncü baskı. Ankara; 2008.s.70-107.
- Çoban A, Şirin A. Ailede yaşlı bakımı. *Hemşirelik Forumu Dergisi*. 2005: 58-61.
- Cangöz B. Yaşlılık: Sadece kayıp mı? Bir ayrıcalık mı?. *Türk Geriatri Dergisi*. 2008; 11(3): 143-50.
- Konak A, Çiğdem Y. Yaşlılık olgusu: Sivas huzurevi örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2005; 29(1): 23-63.
- Bayraktar R (2004). Başarılı yaşlanma. Üçüncü Ulusal Geriatri Kongresi, Antalya, 1-15 Eylül 2004.
- Görgün A. 2009. Yaşlılığın sosyal boyutu http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yasligin_sosyal_boyutu.pdf. [Erişim tarihi: 17.06.2015].
- Karen L, Rice MJN. Geriatric best practices in nursing care. *J of Vasc Nurs*. 2001; 19(4): 135-36.
- Mezey M, Boltz M, Esterson J, Mitty E. Evolving models of geriatric nursing care. *Geriatric Nurs*. 2005; 26(1): 11-5.
- Emiroğlu ON (2006). Yaşlıya yönelik sağlık hizmetlerinde hemşirenin sorumluluğu. Beşinci Ulusal Geriatri Kongresi, Antalya, 6-10 Eylül 2006.
- Cingil D, Gözüm S, Bodur S. Bağımlı yaşlısına bakım veren aile üyelerine sunuş yolu ile verilen eğitimin bakım verme yeterliliği ve yaşlı bakımı bilgi düzeyine etkisi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*. 2015; 18(4): 259-67.
- Magnusson L, Hanson E. Supporting frail older people and their family carers at home using information and communication technology: cost analysis. *Journal of Advanced Nursing*. 2005; 51(6): 645-57.

© GATA. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, noncommercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

Source of Support: Nil, Conflict of Interest: None declared